

Розвиток дистанційного навчання в Україні

Однією з проблем інформатизації освіти є впровадження дистанційного навчання. Новий рівень дистанційного навчання завдяки сучасним засобам телекомунікацій дозволяє реформувати всю систему навчання. У вересні 2003 року в Україні була підписана програма розвитку дистанційної освіти [1], в якій було визначено, що дистанційне навчання є однією з форм отримання освіти, на одному рівні з очною та заочною формою. Це визначає **актуальність дослідження** методик навчання, що пов'язані з дистанційною освітою.

Впровадження дистанційного навчання сприяє розвитку безперервної освіти, підвищенню рівня кваліфікації фахівців, та наближенню навчальних послуг до їх потенційних користувачів, що територіально віддалені від навчальних центрів (інститутів, університетів тощо).

В зв'язку з цим актуальним стає завдання дослідити об'єктивні та специфічні риси дистанційного навчання, проаналізувати його переваги та недоліки.

Можна відзначити три основних переваги дистанційного навчання:

1. Вільний графік у навчанні. – Людина, що зайнята роботою, має можливість самостійно вибирати зручний для неї час навчання, і це не сильно впливає на розклад занять викладача, бо більша частина курсу автоматизована.

2. Наявність консультативної підтримки. - У порівнянні з самоосвітою, дистанційне навчання хоч і орієнтоване на самоорганізацію та самостійну роботу, але передбачає розвинену систему консультацій з викладачем.

3. Усунення територіального обмеження. – Дистанційне навчання надає можливість отримати освіту в будь-якому навчальному закладі, не змінюючи звичайне життя потенційного користувача навчальних послуг (далі студента). Студент може продовжувати роботу, навчання у стаціонарі і т.п., і при цьому навчатися дистанційно у будь-якому навчальному центрі, незалежно від того, де він розташований.

Реалізація вказаних переваг дистанційного навчання пов'язана з двома аспектами:

1. З ефективністю методичного супроводжу дистанційних курсів, тобто з розвитком методик дистанційного навчання.

2. З специфікою економічного стану країни, тобто з реальними можливостями реалізації технологій, на які спирається дистанційна освіта. – Дистанційна освіта базується на сучасних комп'ютерних та телекомунікаційних технологіях, проте впровадження найбільш ефективних технологій потребує значних капіталовкладень, результати від яких можна буде відчутти лише через значний час.

Об'єктивна оцінка потенціалу дистанційного навчання полягає у зазначенні не тільки переваг, що пов'язані з його реалізацією, а ще і у виявленні недоліків та типових проблем, що виникають при реалізації прийомів дистанційного навчання. Саме методи подолання об'єктивно існуючих проблем та недоліків дистанційного навчання є першим кроком до інтенсифікації освіти (як стаціонарної, так і дистанційної).

Матеріали дослідження базуються на досвіді впровадження прийомів дистанційної освіти, що відбувалися

- у загальноосвітніх школах м. Одеси (під час керівництва педагогічною практикою студентів фізико-математичного факультету ПДПУ ім. К.Д. Ушинського),

- під час навчання студентів стаціонарної та заочної форм навчання в ПДПУ ім. К.Д. Ушинського.

Для виявлення проблем дистанційної освіти, що проявилися у експериментальному навчанні, були проаналізовані результати дистанційного навчання, які наведені у глобальній мережі Internet. За цими результатами [2] було виявлено, що мотивація при дистанційному навчанні спочатку перевищує потенційні можливості учнів, а потім різко падає. Цей факт відображається у порівнянні кількості тих, хто записався на курси з інформаційних технологій в Інтернет-університеті, з кількістю тих, хто завершили позитивно навчання (Рис.1). Співвідношення цих показників свідчить про те, що успішність навчання інформаційних технологій дистанційно дорівнює приблизно 8,37%. Звернемо увагу на те, що для вищих навчальних закладів 4-го рівня акредитації вимагається забезпечити успішність навчання близько 90%, а якість успішності (тобто знання студентів на "добре" та "відмінно") – близько 60%-70%. І це цілком правомірно, бо навчальний заклад потрібен гарантувати, що абітурієнт, який був зарахований на навчання, може одержати необхідну підготовку.

Таким чином дистанційне навчання на сьогодні ще не може гарантувати надання студентам необхідного рівня освіти.

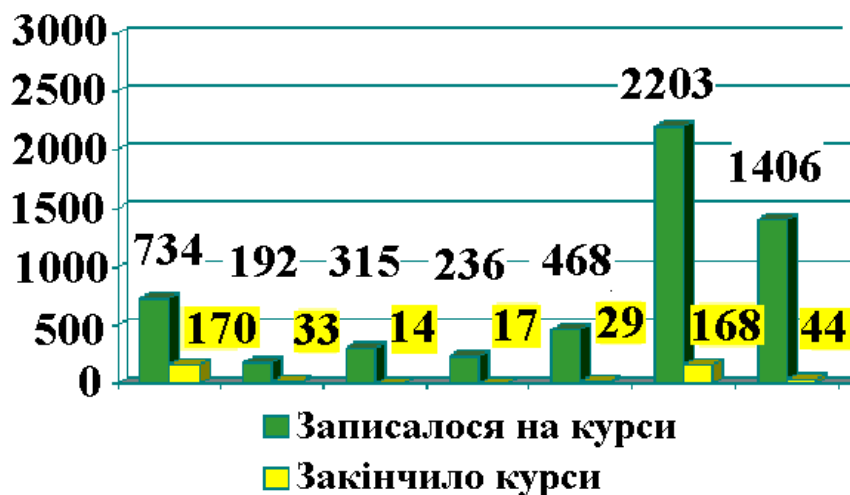

Рис. 1. Статистика успішності дистанційного навчання в Інтернет-університеті.

Крім того протягом експериментального навчання в ПДПУ ім. К.Д. Ушинського було виявлено, що, незважаючи на наявність динамічних презентацій та анімацій у розробленому методичному матеріалі, студенти потребують "живого" контакту з викладачами та додаткових пояснень. А саме, при самостійній роботі з підготовленим для дистанційної проробки матеріалом, що супроводжується анімацією, більшість студентів виявили бажання додатково прослухати коментарі та пояснення викладача, і лише 33% студентів проявили вміння самостійно засвоїти наданий навчальний матеріал (Рис. 2).

Виявлені проблеми у дистанційній освіті в Україні та в Росії наштовхнули на проведення аналізу стану дистанційної освіти інших країн [3]. За результатами цього аналізу була сформована загальна схема педагогічної ефективності сучасного дистанційного навчання (Рис. 3).

Труднощі розробки методики подання навчального матеріалу, у якому взаємодія "Викладач" - "Учень" опосередкована комп'ютерною мережею, полягають у необхідності моделювати процес образного пояснення навчального матеріалу. Безумовно, комп'ютерна підтримка надає можливість розробити фрагменти динамічної графіки, що сприяють підвищенню рівня візуалізації подання навчального матеріалу. Наприклад це анімація, що розроблена засобами графічного пакету Flash, який, починаючи з п'ятої версії, доповнений засобами управління переглядом анімації за допомогою мови програмування Action Script.

Рис. 2. Статистика виникання труднощів при самостійному навчанні.

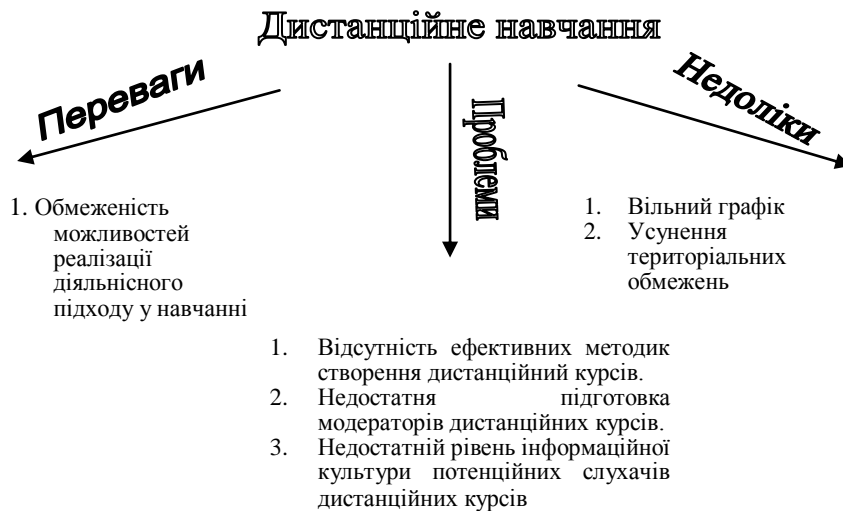

Рис. 3. Аналіз дистанційного навчання

Але треба звернути увагу на те, що розробка такого роду анімацій потребує відповідного рівня спеціальної підготовки в галузі програмування, дизайну та психології сприйняття графічних образів та текстових повідомлень. Наявність навичок техніки розробки програм з динамічною графікою ще не свідчить про наявність творчих здібностей до розробки ефективних програмних продуктів, що засновані на образному представленні навчального матеріалу (що експериментально перевірено під час керівництва дипломними та курсовими проектами студентів ПДПУ).

Тому можна зробити висновок: розробку методичних матеріалів, що пропонується використовувати для дистанційного курсу, не ефективно покладати на вчителя, який і зміг би бути гарним модератором дистанційного курсу, але ж ніяк не розробником відповідного програмного супроводу.

Але і здібний викладач, що має досвід роботи з студентами при стаціонарному навчанні, може зустрітися з великою кількістю проблем, що пов'язані зі специфікою дистанційного курсу. По-перше, це обмеженість у евристичних рішеннях та підходах у навчанні, звужується так зване "поле для вільного маневру". І це все завдяки тому, що існує затримка у зворотному зв'язку з тими, кого навчають. Тобто, дистанційний курс більш формалізований, тому потребує більш ретельної розробки методичних матеріалів та вимагає більш формального підходу і менше творчості від викладача, для якого є і окрема назва - модератор дистанційного курсу. Проте підготовкою модераторів сьогодні професійно не займаються педагогічні вищі навчальні заклади, не відбуваються методичні дослідження щодо виявлення необхідних професійних вмінь та навичок цієї категорії викладачів.

Що стосується особливостей потенційних слухачів дистанційних курсів, тут виявлено ще більше проблем:

1. Необхідність у наявності високого рівня користувачької підготовки слухачів дистанційних курсів. – Потенційний слухач дистанційних курсів сьогодні недостатньо підготовлений до самостійної роботи з комп'ютерною технікою та засобами телекомунікацій.

2. Низький загальний рівень культури молоді. – Це яскраво відображується при необхідності спілкуватися письмово. Тобто, слід відмітити невміння вести діловий письмовий обмін повідомленнями, невміння відбирати та оцінювати вірогідність повідомлень і т.д.

3. Відсутність реального контролю та взаємодії, складність самостійної роботи знижують мотивацію навчально-пізнавальної діяльності тих, кого навчають на дистанційних курсах.

4. Необхідність наявності технічної можливості брати участь у дистанційному навчанні. – Реальний рівень розвитку сучасних інфраструктур, що дозволяють інтерактивно обмінюватися повідомленнями за допомогою Internet, сьогодні ще не дозволяє залучити до дистанційної освіти сільських мешканців, які в першу чергу потребують засобів "наближення" їх до навчальних центрів.

Так, проводячи експеримент серед студентів заочного відділення ПДПУ ім. К.Д. Ушинського щодо їх зацікавленості в участі у дистанційних курсах, 92% підкреслили відсутність реальної можливості дійсно прослухати хоча б окремі курс у межах заочного навчання (Рис. 4).

Рис. 4. Результати опитування про наявність технічної можливості брати участь у дистанційному навчанні студентів заочної форми навчання

Сьогодні зростає кількість комерційних структур, що готові надати послуги технічної підтримки дистанційного навчання. Це і Internet-провайдери, і компанії, що беруть на себе організацію інформаційних центрів та регіональних класів, взаємодіють за допомогою супутників, з організацією XDSL-з'єднання, під'єднання через ISDN-канали, з використанням технології GPRS на базі мобільного зв'язку тощо [4]. Проте ці послуги коштують так дорого, що оплатити їх не може окремих загальноосвітній заклад і навіть вищий навчальний заклад.

Проаналізувавши виявлені проблеми сучасної реалізації дистанційної освіти, можна поділити їх на дві групи, що пов'язані з об'єктивними факторами, загальними для всіх країн – це особливості дистанційної взаємодії та загальний культурний рівень потенційних слухачів дистанційних курсів, а також з суб'єктивними факторами, що характеризують стан розвитку інфраструктури країни, рівень матеріальної підтримки державою навчальних Internet-проектів.

Відповідно до виявленого недоліку дистанційного навчання – обмеженої можливості реалізувати діяльнісний підхід у навчанні, треба зауважити, що це переважно стосується вивчення технічних наук та медицини. Неможливо навчити на відстані проводити операцію, неможливо навчити на відстані реалізувати технічні прийоми дії та навчити самої користувацької діяльності у комп'ютерному середовищі. Проте розробка імітаційних комп'ютерних середовищ може допомогти і в цьому напрямку.

Отже майбутнє дистанційної освіти залежить від розвитку методик та відповідних програмних продуктів, а також від фінансової підтримки освіти державою.

Як висновок слід зазначити наступне. Сьогодні, коли телекомунікаційні технології надають широкі можливості організації швидкого мультимедійного зв'язку, на перший план для освіти виходять питання створення ефективних методик побудови дистанційних курсів. Якщо реалізація інтерактивної взаємодії у дистанційної освіти залежить від технічної підтримки (та, відповідно, від коштів, що можуть бути задіяні у проекті), то створення ефективної бази навчального матеріалу для представлення у мережі цілком залежить від методистів, що займаються розробкою дистанційних курсів. На сьогодні нерозробленою залишається методика створення динамічних графічних образів, що допомагали б сприйняттю навчального матеріалу без допомоги "реального" викладача.

Цей факт породжує ще одну проблему - необхідність підготовки студентів за фахом "Інформатика" до створення динамічних графічних образів, придатних для представлення у мережі Internet/Intranet, та розробки відповідної методики для вищої педагогічної школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Список розсилки під керівництвом проф., к.т.н., зав. ПЛДН Кухаренко В.М. <distru@yahoo.com>
2. Інтернет-університет інформаційних технологій - www.intuit.ru/
3. Міжнародний семінар "Мережеве суспільство – Е-технології для всіх" - Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій та систем Національної Академії наук України та Мін. освіти і науки України, м.Київ. - [http://www.dlab.kiev.ua/NS2003/program\)_u.html](http://www.dlab.kiev.ua/NS2003/program)_u.html).
4. Супутникова система дистанційної освіти "Тьютор" – www.tytor.net.ua/